

РОЗДІЛ 2 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 364-7

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.17>

Степан ГАНДЖА

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46027

ORCID: 0000-0001-6867-0658

Бібліографічний опис статті: Ганджа, С. (2024). Сутність процесу соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Ввічливість. Humanitas*, 5, 118–124, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.17>

СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

У статті визначено сутність процесу соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб в Україні та перспективні напрями його вдосконалення. Процес соціального забезпечення представлено як складову соціальної політики держави та соціально-економічну категорію, яка передбачає побудову відносин щодо перерозподілу національного доходу, що має на меті забезпечення встановлених соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків. Звернено увагу, що соціальне забезпечення як складова системи соціального захисту виконує функцію накопичення та розподілу коштів соціального захисту, які призначені для соціальної допомоги, виплат із соціального страхування.

Зроблено акцент на тому, що процес соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб в Україні є комплексним, багатоаспектним та постійно вдосконалюється відповідно до змінних умов і потреб внутрішньо переміщених осіб. Перспективні напрями вдосконалення процесу соціального забезпечення окреслено в межах застосування диференційованого, інтегрованого і комплексного підходів, які передбачають: розгляд внутрішньо переміщених осіб у напрямі інтеграції та утримання людського ресурсу як повноправних жителів громади і платників податків; застосовування системи соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб на всіх рівнях (міжнародний, державний, регіональний, рівень громади, рівень підприємства / установи / організації, індивідуальний); її узгодження із законодавчо закріпленими економічними, правовими і соціальними гарантіями.

Актуалізовано питання належного фінансування з державного бюджету програм підтримки внутрішньо переміщених осіб у контексті проблеми обмеженості ресурсів країни в умовах війни, місця міжнародної фінансової допомоги в рамках політики захисту внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: внутрішньо переміщена особа, інтеграція, соціальна політика, соціальне забезпечення, соціальні гарантії, соціальний захист, територіальна громада.

Stepan HANDZHA

PhD Student, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2 M. Kryvonosa str., Ternopil, Ukraine, 46027

ORCID: 0000-0002-5793-3069

To cite this article: Handzha, S. (2024). Sutnist protsesu sotsialnoho zabezpechennia vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini [The essence of the social security process of internally displaced persons in Ukraine]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 5, 118–124, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.17>

THE ESSENCE OF THE SOCIAL SECURITY PROCESS OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN UKRAINE

The article defines the essence of the social security process of internally displaced persons in Ukraine and promising directions for its improvement. The social security process is presented as a component of the state's social policy and a socio-economic category, which involves the construction of relations regarding the redistribution of national income,

which aims to ensure the established social standards of life for each person in the context of social risks. Attention has been drawn to the fact that social security as a component of the social protection system excavates the function of accumulation and distribution of social protection funds, which are intended for social assistance and social insurance payments.

Emphasis is placed on the fact that the social security process of internally displaced persons in Ukraine is complex, multifaceted and constantly improved in accordance with the changing conditions and needs of internally displaced persons. Prospective directions for the improvement of social security are outlined within the framework of the application of differentiated, integrated and complex approaches, which include: consideration of internally displaced persons in the direction of integration and maintenance of human resources as full-fledged residents of the community and taxpayers; application of the social security system for internally displaced persons at all levels (international, state, regional, community, enterprise / institution / organization, individual); its coordination with legally established economic, legal and social guarantees.

The issue of proper financing from the state budget of programs supporting internally displaced persons in the context of the problem of limited resources of the country in war conditions, the place of international financial assistance in the framework of the protection policy of internally displaced persons was updated.

Key words: internally displaced person, integration, social policy, social security, social guarantees, social protection, territorial community.

Актуальність проблеми. За даними Державного підприємства «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України» станом на 22.10.2024 р. в Україні офіційно зареєстровано 4 646 735 внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) (Юрченко, 2024). Створення ефективних механізмів подолання проблем та покращення соціального забезпечення ВПО, зокрема в питаннях їх обліку, влаштування житлом, надання медичної допомоги, здійснення пенсійних виплат, грошових допомог, здобуття освіти, працевлаштування тощо, є важливим завданням нашої держави (Боняк, 2023; Романова, 2023). Проблема соціального забезпечення та захисту прав ВПО в Україні обумовлена не тільки масштабом переміщень, але й глибиною соціально-економічних наслідків як для держави, так і самих ВПО. Незважаючи на те, що в нашій країні прийнято цілу низку нормативно-правових актів, які спрямовані на покращення становища ВПО, їх проблеми залишаються актуальними та потребують постійного моніторингу, пошуку нових механізмів їх вирішення, а також вдосконалення системи соціального забезпечення відповідної категорії громадян (Селіхов, 2024).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науці досліджень, які стосуються проблеми саме соціального забезпечення ВПО не так багато. У переважній більшості науковці зосереджують свою увагу на дослідженні проблеми правового регулювання міграційних процесів загалом або захисту прав і свобод ВПО та біженців (Степанова, 2023). Наукові праці М. Бондар, А. Дутчак, О. Коче-

мировської, А. Огінської, О. Пищуліної та ін. присвячені визначенню загальних засад сутності соціального забезпечення, його співвідношення із поняттям «соціальний захист» (Бондар, 2023; Дутчак, 2017; Кочемировська & Пищуліна, 2012; Огінська, 2018). Серед наукових праць, в яких проаналізовано нормативно-правове визначення ознак, змісту, сутності і природи соціального захисту та соціального забезпечення, слід виокремити дослідження М. Копетюк, в якому зазначено, що ці процеси здійснюються від імені і за дорученням держави відповідними уповноваженими на це службовими і посадовими особами та органами і реалізуються за допомогою спеціальних соціальних інститутів (Копетюк, 2019). Також заслуговує на увагу наукова праця Л. Осіпової, в якій визначено соціальну сутність соціального забезпечення в умовах глобалізації, проведено аналіз динаміки частки видатків державного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення у ВВП (Осіпова, 2020). Е. Степановою зазначається, що система соціального забезпечення покликана створювати оптимальні умови для всіх верств і груп населення за будь-якого політичного, економічного або соціального станів. У своїй роботі дослідниця проаналізувала шляхи соціального забезпечення ВПО в умовах війни, здійснила опис соціальних пільг і міжнародних програм допомоги ВПО (Степанова, 2023). Але, незважаючи на наявність досліджень, в яких співвідносяться поняття «соціального захисту» і «соціального забезпечення», проблема соціального забезпечення ВПО є малодослідженою. Крім того, в умовах війни цей процес потребує постій-

ного вдосконалення, що обумовило вибір теми дослідження.

Мета дослідження – враховуючи позиції різних підходів, визначити сутність процесу соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб в нашій країні та перспективні напрями його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначаючи сутність соціального забезпечення, слід звернути увагу, що існує широкий спектр авторських підходів з означеної проблеми. М. Бондар соціальне забезпечення розглядає як один з ключових елементів економічного розвитку будь-якої країни, структура якого в різних країнах відрізняється, однак його ключовими елементами є соціальне страхування, пенсійне забезпечення, допомога по тимчасовій непрацездатності та інші соціальні виплати і допомоги (Бондар, 2021).

О. Кочемировська та О. Пищуліна під соціальним забезпеченням розуміють систему державних заходів щодо надання матеріальної допомоги, які мають на меті компенсацію, зниження чи запобігання негативного впливу соціальних ризиків на осіб, що через незалежні від них життєві обставини не мають достатніх засобів до існування. Тобто соціальне забезпечення розглядається як форма вираження політики держави, яка спрямована на матеріальне забезпечення окремих категорій громадян за рахунок частини державного та місцевих бюджетів, фондів соціального страхування, позабюджетних фондів (Кочемировська & Пищуліна, 2012).

А. Дутчак соціальне забезпечення трактує як складову соціальної політики держави та невід’ємний компонент системи соціального захисту і соціальної роботи (Дутчак, 2017). За А. Огінською соціальне забезпечення є складовою соціального захисту, яку слід розглядати як сукупність розподільчих відносин. Доцільність такого підходу до розуміння сутності соціального забезпечення обумовлена неможливістю достовірного визначення, за рахунок яких саме платників податків формується та частина державного чи місцевого бюджетів, що спрямована на виконання програм і заходів соціального захисту населення (Огінська, 2018). Л. Осіпова також розглядає соціальне забезпечення як складову системи соціального захисту, яка виконує функцію накопичення та розподілу коштів соціального захисту, що призначені для

соціальної допомоги, виплат із соціального страхування (Осіпова, 2020).

Зазначені та інші підходи до розуміння сутності процесу соціального забезпечення об’єднує те, що це поняття автори розкривають як складову соціальної політики держави та соціально-економічну категорію, яка являє собою відносини щодо перерозподілу національного доходу з метою забезпечення встановлених соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків (Утвенко, 2018).

Процес соціального забезпечення ВПО в Україні є комплексним, багатоаспектним і включає як національні нормативно-правові акти, так і міжнародні стандарти та рекомендації. Його важливою умовою є постійне вдосконалення законодавчої бази та її адаптація до змінних умов і потреб ВПО (Селіхов, 2024). У цьому контексті у 2023 р. в Україні проведено ряд реформ у сфері соціальної політики, які стосувалися допомоги найуразливішим групам населення (ветеранам, особам з інвалідністю та ВПО), включно з розвитком спеціалізованих соціальних послуг. Змінилася концепція соціальної політики від нарахування соціальних виплат особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, до їх комплексної підтримки, зокрема повернення до соціального життя та ринку праці (Студеннікова, 2024).

З державного бюджету на допомогу на проживання ВПО у 2022 р. було виділено 52,8 млрд грн; у 2023 р. – 73,3 млрд грн (Осіпова, 2024). Значне навантаження на державний бюджет, виникнення у громадян цілого спектру нових потреб, які потребують своєчасного й ефективного реагування в умовах війни, призвели до того, що було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України від 11.07.2023 р. № 709, в якій передбачено припинення виплат частині ВПО (Деякі питання підтримки внутрішньо переміщених осіб, 2023). Відповідні зміни впроваджено з метою уточнення параметрів надання підтримки ВПО, а також фокусування уваги на громадянах, які найбільше цього потребують. Зокрема, державою застосовано критерії:

- майнового стану;
- кінцевого терміну виплати допомоги (не більше 12 місяців);
- продовження виплати на другий шестимісячний термін лише певним категоріям грома-

дян, які звернулися за допомогою з 01.08.2023 р. (Романова, 2023).

Зазначені критерії свідчать про те, що система соціального забезпечення ВПО в Україні почала спиратися на диференційований підхід, який передбачає поділ ВПО на групи залежно від соціального положення, віку, працездатності і міри економічної самостійності (Криклій, 2010).

Переосмислення сутності та механізмів соціального забезпечення ВПО як складової соціальної політики держави та невід'ємного компоненту системи соціального захисту відповідно до нових завдань нашої країни в умовах війни має бути адекватним трансформаційним перетворенням у суспільстві (Павлюк & Демченко, 2019). У таких умовах актуальним завданням постає своєчасне і повне фінансове забезпечення усіх соціальних виплат і соціальних програм, що є необхідною умовою ефективною системи соціального захисту. Крім того, перспективними напрямками вдосконалення процесу соціального забезпечення ВПО є:

- інтегрованість на усіх рівнях: міжнародний, державний, регіональний, рівень громади, рівень підприємства / установи / організації, індивідуальний;

- єдність і комплексність з системою законодавчо закріплених економічних, правових і соціальних гарантій (Криклій, 2020).

У квітні 2023 р. в Україні схвалено Стратегію державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затверджено операційний план заходів з її реалізації, згідно з якою пріоритетним напрямом на найближчий період повинно стати «прийняття коротко- та середньострокових рішень, спрямованих на впровадження ефективних механізмів задоволення базових потреб людини та забезпечення доступу до послуг, посилення здатності громад сприяти адаптації внутрішньо переміщених осіб та ефективно реагувати на нові виклики, раціональне використання ресурсів громад і бюджетів усіх рівнів, а також підтримка осіб, які мають намір повернутися до покинутого місця проживання» (Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках, 2023).

Основні стратегічні цілі відповідної Стратегії:

- посилення спроможності держави реагувати на виклики внутрішнього переміщення та забезпечення умов для реалізації державної політики у цій сфері;

- створення умов для безпечного переміщення осіб з населених пунктів, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій, задоволення їхніх гуманітарних потреб;

- сприяння адаптації ВПО на новому місці проживання;

- сприяння інтеграції ВПО та посилення спроможності приймаючих територіальних громад;

- підтримка безпечного повернення до покинутого місця проживання та реінтеграції ВПО (Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках, 2023).

Наразі лише деяким приймаючим територіальним громадам вдається системно охопити окреслені напрями. Переважна більшість з них здатні впровадити тільки їх окремі елементи.

Застосування диференційованого, інтеграційного і комплексного підходів повинно передбачати:

- врахування не лише загальної кількості, статі і віку ВПО, а також рівня їхньої освіти, професії, навичок, потреб для самореалізації, можливості бути корисними в приймаючій територіальній громаді;

- врахування логіки інтеграції: житло – робота / освіта – комунікативні / культурні потреби – самореалізація;

- розробку заходів щодо спільних активностей ВПО і місцевого населення територіальної громади;

- розробку показників ефективності соціальних програм щодо інтеграції ВПО у приймаючих територіальних громадах (Шевчук, 2023).

Враховуючи обмеженість ресурсів країни в умовах війни питання належного фінансування з державного бюджету програм підтримки ВПО є актуальним, а міжнародна фінансова допомога в рамках політики захисту ВПО займає належне місце (Степанова, 2023). Зазначені вище показники є вагомими для зростання та розвитку відповідних громад і вважаються перспективними в контексті залучення міжнародної фінансової допомоги (Шевчук, 2023).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розглянувши різні підходи до розуміння сутності соціального забезпечення, цей процес розуміємо як складову соціальної політики держави та соціально-економічну категорію, яка передбачає побудову відносин щодо перерозподілу національного доходу, що має на меті забезпечення встановлених соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків. Як складова системи соціального захисту соціальне забезпечення виконує функцію накопичення та розподілу коштів соціального захисту, які призначені для соціальної допомоги, виплат із соціального страхування.

Процес соціального забезпечення ВПО в Україні є комплексним, багатоаспектним та постійно вдосконалюється відповідно до змінних умов і потреб ВПО. Перспективними напрямками його вдосконалення є застосування диференційованого, інтегрованого і комплексного підходів, які передбачають: розгляд ВПО у напрямі інтеграції та утримання людського ресурсу як повноправних жителів громади і платників податків; застосування системи соціального забезпечення ВПО на всіх рівнях (міжнародний, державний, регіональний, рівень громади, рівень підприємства / установи / організації, індивідуальний); її узгодження із законодавчо закріпленими економічними, правовими і соціальними гарантіями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондар М. І. Соціальне забезпечення та соціальний захист в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-10>
2. Боняк В. О. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб: сучасний стан та перспективи удосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 20–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/1>
3. Деякі питання підтримки внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2023 № 709. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/709-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.10.2024).
4. Дутчак А. В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). С. 568–571.
5. Копетюк М. Нормативно-правові аспекти визначення понять «соціальний захист» і «соціальне забезпечення». *Історико-правовий часопис*. 2019. № 1 (13). С. 66–69.
6. Кочемировська О. О., Пишуліна О. М. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні: аналіт. доп. Київ : НІСД, 2012. 88 с.
7. Криклій В. А. Генезис і сутність соціального захисту та пенсійного забезпечення. *Ефективна економіка*. 2010. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=114> (дата звернення: 24.10.2024).
8. Огінська А. Ю. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації: теоретико-концептуальний зріз. *Економіка та держава*. 2018. № 4. С. 131–136.
9. Осіпова Л. В. Особливості соціального забезпечення в умовах глобалізації економічного простору. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 1. С. 78–83. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-278-1-15
10. Осіпова Л. Проблеми забезпечення соціальної допомоги біженцям і вимушеним переселенцям та механізми їх вирішення. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2024. Вип. 3. № 3. с. 104–112. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240303.10>
11. Павлюк Т. І., Демченко О. П. Соціальний захист – складова частина соціальної політики. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 2(13). С. 246–250.
12. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи від 07.04.2023 № 312-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.10.2024)
13. Романова О. М. Правові реалії регулювання соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 4. С. 60–63. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2023.12>
14. Селіхов Д. А. Правові основи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2024. Вип. 84. Т. 1. С. 103–108. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.1.14>
15. Степанова Е. Р. Соціальне забезпечення внутрішньо переміщених осіб. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2023. № 1. С. 101–107. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-1-101-107>
16. Студеннікова І. Соціальні видатки: що й чому фінансувала держава у 2023 році та що зміниться в 2024-му. *Укрінформ*. 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3853235-socialni-vidatki-so-i-comu-finansovala-derzava-u-2023-roci-ta-so-zminitsya-v-2024mu.html> (дата звернення: 14.10.2024).

17. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 248 с.
18. Шевчук С. Практики інтеграції внутрішньо-переміщених осіб у приймаючі громади. 2023. URL: <https://socsprava.com.ua/praktyku-integracziyi-vnutrishno-peremishhenyh-osib-u-pryjmayuchi-gromady/> (дата звернення: 14.10.2024).
19. Юрченко Н. Скільки в Україні переселенців і де найбільше ВПО: статистика за областями. 2024. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/skilki-ukrayini-pereselentsiv-i-de-naibilshe-1729603384.html> (дата звернення: 26.10.2024).

REFERENCES:

1. Bondar, M. I. (2021). Sotsialne zabezpechennia ta sotsialnyi zakhyst v Ukraini [Social security and social protection in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-10> [in Ukrainian].
2. Boniak, V. O. (2023). Sotsialnyi zakhyst vnutrishno peremishchenykh osib: suchasnyi stan ta perspektyvy udoskonalennia [Social protection of internally displaced persons: current state and prospects for improvement]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 6. 20–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/1> [in Ukrainian].
3. Deiaki pytannia pidtrymky vnutrishno peremishchenykh osib]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.07.2023 № 709 [Some issues of support for internally displaced persons: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. July 11, 2023 No. 709]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/709-2023-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
4. Dutchak, A. V. (2017). Sotsialne zabezpechennia hromadian: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Social security of citizens: current state and development prospects]. *Molodyi vchenyi*, 5 (45). 568–571 [in Ukrainian].
5. Kopetiuk, M. (2019). Normatyvno-pravovi aspekty vyznachennia poniat «sotsialnyi zakhyst» i «sotsialne zabezpechennia» [Normative and legal aspects of the definition of the concepts “social protection” and “social security”]. *Istoryko-pravovyi chasopys*, 1 (13). 66–69 [in Ukrainian].
6. Kochemyrovska, O. O., & Pyshchulina, O. M. (2012). Osnovni napriamy optymizatsii systemy sotsialnoho zakhystu v Ukraini [The main directions of optimization of the social protection system in Ukraine]. Kyiv : NISD [in Ukrainian].
7. Kryklii, V. A. (2010). Henezys i sutnist sotsialnoho zakhystu ta pensiinoho zabezpechennia [Genesis and essence of social protection and pension provision]. *Efektivna ekonomika*, 1. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=114> [in Ukrainian].
8. Ohinska, A. Y. (2018). Sotsialnyi zakhyst naselennia ta finansovi mekhanizm yoho realizatsii: teoretyko-kontseptualnyi zriz [Social protection of the population and the financial mechanism of its implementation: a theoretical and conceptual section.]. *Ekonomika ta derzhava*, 4, 131–136 [in Ukrainian].
9. Osipova, L. V. (2020). Osoblyvosti sotsialnoho zabezpechennia v umovakh hlobalizatsii ekonomichnoho prostoru [Peculiarities of social security in the conditions of globalization of the economic space]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, 1. 78–83. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-278-1-15 [in Ukrainian].
10. Osipova, L. (2024). Problemy zabezpechennia sotsialnoi dopomohy bizhentsiam i vymushenym pereselentsiam ta mekhanizmy yikh vyrishennia [Problems of providing social assistance to refugees and forced migrants and their solution mechanisms]. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 3 (3). 104–112. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240303.10> [in Ukrainian].
11. Pavliuk, T. I., & Demchenko, O. P. (2019). Sotsialnyi zakhyst – skladova chastyna sotsialnoi polityky [Social protection is an integral part of social policy]. *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk*, 2(13). 246–250 [in Ukrainian].
12. Pro skhvalennia Stratehii derzhavnoi polityky shchodo vnutrishnoho peremishchennia na period do 2025 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2023-2025 rokakh: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy; Stratehiia, Plan, Zakhody vid 07.04.2023 № 312-r. [On the approval of the State Policy Strategy on Internal Displacement for the period until 2025 and the approval of the operational plan of measures for its implementation in 2023-2025: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine. April 7, 2023 № 312-r]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
13. Romanova, O. M. (2023). Pravovi realii rehulivannia sotsialnoho zabezpechennia vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini [Legal realities of regulation of social security of internally displaced persons in Ukraine]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 4. 60–63. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2023.12> [in Ukrainian].
14. Selikhov, D. (2024). A. Pravovi osnovy sotsialnoho zakhystu vnutrishno peremishchenykh osib [Legal basis of social protection of internally displaced persons.]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho Universytetu. Seriiia «Pravo»*, 84 (1). 103–108. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.1.14> [in Ukrainian].
15. Stepanova, E. R. (2023). Sotsialne zabezpechennia vnutrishno peremishchenykh osib [Social security of internally displaced persons]. *BIZNESINFORM*, 1. 101–107. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-1-101-107> [in Ukrainian].
16. Studennikova, I. (2024). Sotsialni vydatky: shcho y chomu finansovala derzhava u 2023 rotsi ta shcho zminytsia v 2024-mu [Social expenditures: what and why the state financed in 2023 and what will change in 2024]. *Ukrinform*.

Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3853235-socialni-vidatki-so-i-comu-finansovala-derzava-u-2023-roci-ta-so-zminitsa-v-2024mu.html> [in Ukrainian].

17. Utvenko, V. V. (2018). Systema sotsialnoho zabezpechennia ta sotsialnoi pidtrymky [System of social security and social support]. Kyiv : DP "Vyd. Dim "Personal" [in Ukrainian].

18. Shevchuk, S. (2023). Praktyky intehratsii vnutrishno-peremishchenykh osib u pryimaiuchi hromady [Practices of integration of internally displaced persons into host communities]. Retrieved from: <https://socsprava.com.ua/praktyky-integracziyi-vnutrishno-peremishhenyh-osib-u-pryjmayuchi-gromady/> [in Ukrainian].

19. Yurchenko, N. (2024). Skilky v Ukraini pereselentsiv i de naibilshe VPO: statystyka za oblastiamy [How many immigrants are there in Ukraine and where are the most IDPs: statistics by region]. Retrieved from: <https://www.rbc.ua/rus/news/skilki-ukrayini-pereselentsiv-i-de-naybilshe-1729603384.html> [in Ukrainian].